

**CU PRIVIRE LA PROBLEMATICA STUDIERII REPERTORIULUI
PENTRU FANFARĂ**

*ASPECTS RELATING TO THE STUDY OF THE REPERTOIRE
FOR THE MARCHING BAND*

OLEG CAZACU²¹,

doctorand,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

SVETLANA BADRAJAN²²,

doctor în studiul artelor, profesor universitar interimar,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

CZU: 785.12.03(478)

²⁰ Статистические данные о произведениях российских авторов, исполнителях, а также приглашенных ансамблей в рамках Международного фестиваля «Дни новой музыки» (в период 1991-2016 г.) можно найти в монографии В. Барбас „Dialogul intercultural în muzica nouă din Republica Moldova. Iradierile Festivalului Zilele Muzicii Noi”. Chișinău: Arc, 2018, Приложение 2, с. 300-301 [1].

²¹ E-mail: oleg_cazacu76@mail.ru

²² E-mail: sbadrajan@yahoo.com

Apariția fanfarelor în formele lor moderne se datorează constituirii în spațiul românesc a orchestrelor militare. În secolul XIX, în urma influenței culturii occidentale, instrumentele de fanfară pătrund în mediul muzical românesc atât în cadrul formațiilor de muzică populară cât și a celor militare. În context tradițional, apare un nou tip de ansamblu lăutăresc constituit doar din instrumente de fanfară cunoscute. Datorită sonorității, dar și a noilor posibilități tehnice și de expresivitate, el se bucura de mare popularitate, concurând cu taraful tradițional. Repertoriul, pe lângă lucrările de origine folclorică, începe să includă și creații de muzică academică, de divertisment, fiind receptiv la cerințele publicului eterogen, din punct de vedere etnic, cultural și social. În prezent fanfara ocupă un loc important în cultura națională, dezvoltând trei direcții: fanfara-taraf, fanfara urbană și fanfara militară.

Cuvinte-cheie: fanfară, taraf, instrumente aerofone, istorie, repertoriu, folclor, muzică academică, muzică de divertisment

The emergence of bands in their modern format is due to the establishment of military orchestras in the Romanian space. In the 19th century, due to western cultural influences, band instruments entered the Romanian musical environment, both in the folk and military music ensembles. In the traditional context, a new type of ensemble appeared, consisting only of known fanfare instruments. Due to its sonority, but also the new technical and expressive possibilities, it became very popular, competing with the traditional ensemble. The repertoire, in addition to works of folk origin, starts to include academic music, entertainment works, responding to the requirements of an ethnically, culturally and socially heterogeneous audience. Nowadays, the marching band holds an important place in the national culture, developing across three areas: the marching band, the urban marching band and the military marching band.

Keywords: band, folk music band, wind instruments, history, repertoire, folklore, academic music, entertainment music.

Introducere

Fanfara este un fenomen specific culturii muzicale autohtone, având o tradiție bogată atât în mediul rural cât și în cel urban. În timp, a fost creat un repertoriu divers, care acoperă diferite domenii ale artei muzicale: folclor, creații academice, muzică ușoară și de divertisment. Există lucrări scrise anume pentru fanfară, însă o mare parte sunt preluate din repertoriul altor instrumente, a orchestrei simfonice, populare etc., adaptate, uneori supuse unor transformări orchestrale în funcție de cerințele componenței instrumentale specifice fanfarei. Studiarea acestor procese prezintă interes științific și practic, având în vedere cumularea, în cadrul fanfarei contemporane, a unor tradiții de interpretare legate de mediile de funcționare a acesteia (tradițional rural, militar, urban). Actualitatea cercetării fenomenului fanfarei este condiționată și de necesitatea promovării în practica de concert a unor noi concepte de interpretare, care nu au fost studiate în literatura de specialitate.

Din istoria fanfarei în cultura națională

Utilizarea instrumentelor aerofone în cultura muzicală românească are o istorie adânc implantată în antichitate. Din documentele timpului aflăm despre popularitatea trompetei de alamă atât în mediul militar cât și în cel laic. Prezența acesteia pe Columna lui Traian este o

dovadă certă în acest sens [1 p. 40]. În perioada medievală (începând cu sec. XIV), care se caracterizează printr-o intensă influență turcească, nobilimea era obsedată de normele vieții orientale. La curțile domnești este prezentă muzica militară turcească prin meterhanele, un fel de fanfare cu instrumente de suflat, care erau pe lângă curțile domnești, de asemenea, cântăreți și instrumentiști de serai, cu care muzicanții locali de tradiție orală intră în contact, preluând o parte din repertoriu și instrumente. Aceste „orchestre” erau prezente la nunțile marilor boieri și oameni de seamă. Astfel, deja în Evul Mediu se conturează câteva direcții de dezvoltare a orchestrelor aerofone, de tipul fanfarelor actuale: mediu militar, mediu tradițional rural și cel urban. Un șir de documente, printre care un document din 1495, emis de Cancelaria lui Ștefan cel Mare, indică prezența acestei incipiente muzici de fanfară pe teritoriul actualului județ Vaslui din România. Documentul relatează că între proprietarii satului Nănești, care se afla în apropiere de localitatea Gherghești de astăzi (județul Vaslui), „se găsea și un anume Mircea Purcel, surlar”. Localitatea Gherghești, una dintre centrele actuale ale interpreților de fanfară, adăpostea, deci, în secolul XV un interpret la surlă – instrument masiv de suflat – sau poate cineva care confecționa astfel de instrumente [2].

Odată cu modernizarea armatei, la începutul secolului XIX se formează treptat fanfare, care au deja structura actuală. Acestea au fost „organizate de instructori italieni sau germani, de unde și existența a două stiluri interpretative distincte, susținute de instrumente adaptate fiecăreia dintre acestea: interpretarea cu „instrumente normale”, reprezentând stilul german, sau cu „instrumente tăiate” (instrumentele sunt scurtate cu aproximativ doi-trei centimetri, furnizând un sunet mai înalt și mai dulce), reprezentând stilul vienez” [2].

Din diferite documente aflăm că în anul 1831 au apărut și primele regulamente militare „privind numărul ostașilor muzicanți, care intrau în componența regimentelor înființate în Țara Românească și în Moldova. Înființarea primei fanfare militare românești a fost menționată pentru prima dată în Regulamentul organic din același an, care stipula funcționarea la Iași, în cadrul Străzii Pământești, a unei fanfare militare. Astfel, intrau și își începeau slujba sub drapel „ostașii muzicanți”, o fanfară fiind formată, conform prevederilor vremii, din „1 tambur, 24 muzicanți și 8 toboșari” [3]. Muzica militară a avut un rol important în diferite momente care au marcat istoria spațiului românesc, de la sărbători naționale, manifestări social-politice sau culturale până la prezența pe front alături de soldați.

Spre mijlocul sec. XIX, datorită muzicii militare occidentale, în instrumentarul lăutăresc pătrund instrumentele aerofone, cum sunt trompeta, clarinetul, toba mare, care au amplificat considerabil sonoritatea tarafurilor. Apare un nou tip de ansamblu lăutăresc constituit doar din

instrumente de fanfară cunoscute. Rapiditatea cu care sunt preluate aceste instrumente se datorează și influenței coloniștilor germani. Atât în mediul urban cât și în cel rural se produce o înnoire accelerată a instrumentarului, ținând cont de moda timpului, se impune „Muzica de fanfară militară și/sau de promenadă, dubla moștenitoare a meterhanalei turcești (devenită apoi meterhana românească) și a fanfarelor militare locale (constituit în anii '30-'40 ai secolului trecut [sec. XIX –n.n.]) germane și austriece” [4 p. 29]. Taraful-fanfară avea un repertoriu bogat, pe lângă melodii populare românești, interpreta marșuri, valsuri, polci, tangouri etc., fiind prezent la evenimente moderne, petreceri, în parcuri și grădini publice, dar și la manifestările populare, precum nunți, joc duminical ș.a. Fanfara militară, alături de repertoriul specific, la fel executată, în funcție de cerințe, creații de popularitate și folclorice. De la începutul sec. XX și până în anii '70, tarafurile-fanfară se bucurau de o mare popularitate, dezvoltând un repertoriu divers sub aspectul genului, sursei creațiilor și dificultății interpretării. În prezent fanfarele activează pe lângă casele de cultură, în cadrul diferitor organizații, inclusiv de stat, fanfara este obiect de studiu în instituțiile de învățământ muzical specializat ș.a.

Astfel, în cultura muzicală a R. Moldova fanfara ocupă un loc important, fiind răspândită în cele trei medii sociale numite mai sus: militar, tradițional rural și urban. Acest tip de formație muzicală se deosebește prin sonoritatea specifică, varietatea componenței instrumentale și bogatul repertoriu pe care îl promovează. Vom puncta câteva momente importante legate de istoria fanfarei Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, care reprezintă mediul urban al existenței fenomenului și nivelul de instruire în cadrul învățământului artistic specializat al muzicienilor instrumentiști.

Fanfara Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Fanfara Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice a fost fondată în anul 2000 și include între 30-35 instrumentiști. Ea reprezintă tipul urban de fanfară. Printre personalitățile notorii ale culturii muzicale naționale care au condus colectivul dat au fost Ion Enache, Alexandru Condrea și Anatol Cazac. Din anul 2015 Fanfara AMTAP este condusă de către absolventul acestei instituții superioare de învățământ, lectorul universitar Oleg Cazacu, care este și dirijorul principal al Orchestrei-Model a Inspectoratului General de Carabinieri al Ministerului Afacerilor Interne.

În anul 2016 Fanfara AMTAP, alături de grupul de dansatori *Polydance* al Departamentului Artă Coreografică și Performanță Motrică al AMTAP condus de profesorul universitar, Maestru în Artă, dr. Zoia Guțu, au revenit în țară cu Premiul III obținut la Festivalul-

concurs Internațional *Bande musicali* din orașul Giulianova, Italia, la care au participat 16 fanfare internaționale. Prezența fanfarei din R. Moldova în formula dată este o inovație, pe care a gândit-o și a valorificat-o creativ Oleg Cazacu. El a îmbinat fanfara cu un grup de dansatori care, în funcție de melodiile executate de fanfară, interpretează diferite elemente coregrafice: vals, tango, sârbă, horă, bătută etc. Toate acestea au fost inspirate, preluate din orchestra de muzică populară, care are deja o tradiție în acest sens – ne referim la existența pe lângă orchestră a echipei de dansatori.

Ideea lui O. Cazacu de a asocia fanfarei un grup de dansatori se bucură de succes. Astfel, în luna mai 2017 Fanfara AMTAP a obținut Premiul I la Festivalul Transfrontalier *Răsune fanfare fără hotare*, la care au participat 18 fanfare din Republica Moldova și România. În anul 2018, la invitația primăriei din Sankt-Petersburg, Rusia, Fanfara AMTAP a participat la Festivalul Internațional al Fanfarelor *Белые ночи (Noapțile albe)*, care s-a desfășurat în acest oraș. Fanfara AMTAP participă la numeroase evenimente cultural-artistice, care se desfășoară în mun. Chișinău, spre exemplu: Ziua Uniunii Europene, Ziua Sportivului, Ziua Lucrătorului Sindical, Hramul or. Chișinău. De asemenea, Fanfara AMTAP este prezentă și la diferite emisiuni culturale organizate de Postul de Radio Chișinău, de canalul public de televiziune TV Moldova 1 etc.

În ultimii cinci ani repertoriul Fanfarei AMTAP s-a îmbogățit enorm, incluzând diferite lucrări, atât din repertoriul orchestrelor de muzică populară cât și creații din repertoriul universal, cum ar fi: *Second Valser Primul Eșalon* de D. Șostakovici; Uvertura din filmul *Copiii căpitanului Grant*²³ de I. Dunaevski; Uvertura la filmul *Răzbunătorii evazivi* de Ian Frenkel; Uvertura de V. Horoșanski; *Furtuna*, partea a 2-a din *Vara* din *Anotimpurile* lui A. Vivaldi; *Tarantela*, dans popular din sudul Italiei; *Conquest of Paradise* de P. Vangelis, piesă din film pentru fanfară și cor; *Gloria* pentru fanfară și cor de A. Vivaldi; *Ave Maria* de F. Schubert; *Adagio* T. Albinoni; *Caruso* de L. Dalla; *Copacul* de A. Andreescu pentru solist și fanfară; *Le cafe des trois Colombes* de J. Dassin; *My Way* – P. Anka; Simfonia Nr. 5 de L.V. Beethoven; *Time to say goodbye* – F. Sartori; *Scena 10* din baletul *Lacul lebedelor* de P.I. Ceaikovski; Valsul din opereta *Liliacul* de J. Strauss; *Zborul cărăbușului* de Rimski-Korsakov; *Ionel, Ionelule* din repertoriul Loredanei Groza, atât cu solist cât și în interpretare doar a fanfarei, solo fiind interpretat de clarinetele I-II și saxofoanele alt I-II; mai multe piese de estradă și muzică ușoară, aranjate pentru soliști, fanfară și cor de către artist al poporului, colonelul Nicolae Usaciov.

²³ Menționăm că titlurile lucrărilor care circulă cu traducere în limba română, sunt date respectiv în traducere, celelalte cu denumirea originală.

Astfel, Fanfara Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice tinde să continue tradiția fanfarelor urbane.

Fanfara rurală în actualitate

Fanfara rurală este prezentă astăzi la deschiderea diferitor sărbători, ceremonii, care implică întreaga comunitate, cum ar fi: hramul satelor din R. Moldova, diferite festivaluri, competiții sportive, dar și nunți sau funeralii etc. De regulă, fanfarele rurale sunt formate din 10-20 instrumentiști, care deseori sunt amatori, fără studii muzicale, dar interpretează destul de bine, în special, lucrări de muzică populară din diferite zone ale spațiului românesc. Acești interpreți dau dovadă de talent, au un auz muzical bine dezvoltat și interpretează mai mult la auz melodiile, puțini sunt dintre cei care interpretează după notele muzicale. Acest fapt demonstrează tendința instrumentiștilor amatori spre continuitatea tradiției orale a maeștrilor lăutari de altă dată.

Printre fanfarele de tip rural care și-au creat un nume în R. Moldova sunt: Fanfara Consiliului Raional Ialoveni, Fanfara de la Nisporeni, Fanfara de la Valea Mare, Fanfara de la Sângerei, Fanfara de la Ceadâr-Lunga, Fanfara de la Edineț, Fanfara de la Briceni, Fanfara de la Galați etc.

Am menționat Fanfara de la Galați, fiindcă este prezentă frecvent la noi în republică, am avut ocazia să o ascultăm de mai multe ori. În special, menționăm anul 2019, când s-a desfășurat Festivalul Transfrontalier *Răsune fanfare fără hotare* în or. Anenii Noi, la care au participat 20 de fanfare de tip rural din R. Moldova și România, unde au fost interpretate trei lucrări împreună cu toate fanfarele participante la eveniment: Imnul de Stat al R. Moldova, *Jocul de la Sănătăuca* și marșul *Pe meleagurile Moldovei* de A. Condrea. Oleg Cazacu a avut onoarea să dirijeze deschiderea consecutivă a trei ediții ale festivalului.

Fiind membru al juriului, O. Cazacu a remarcat în mod deosebit Fanfara de la Galați, deoarece ea este un exemplu de îmbinare creativă și productivă a tradiției orale cu instruirea academică – fenomen caracteristic domeniului muzicii populare. În componența fanfarei se regăseau, pe lângă amatori, și muzicieni profesioniști cu care a avut ocazia să cânte O. Cazacu într-o fanfară municipală din or. Francavilla Fontana, provincia de Brindisi din Italia. Sonoritatea și interpretarea de care a dat dovadă această fanfară a indicat spre prezența printre amatori a muzicienilor instruiți academic și anume: execuția cu precizie a acordurilor, sonoritatea academică, respectarea cu multă iscusință a nuanțelor dinamice, ansamblul și solo-urile (liniile melodice) pieselor interpretate, în final, juriul a decis unanim ca acestei fanfare să-i fie acordat Premiul Mare al Festivalului.

Fanfară cu statut militar

Ne vom referi la Orchestra de Fanfară a MAI²⁴. Ea a fost înființată în anul 1994 la inițiativa colonelului Nicolae Usaciov, fiind numită, inițial, Fanfara Departamentului Trupelor de Carabinieri al Ministerului Afacerilor Interne. La acel moment, Departamentul Trupelor de Carabinieri avea în subordinea sa patru unități militare, fiecare din ele având în structura organizatorică câte o fanfară. La insistența colonelului Nicolae Usaciov și cu susținerea prim-vice ministrului afacerilor interne, șef al Departamentului Securitate Publică al Ministerului Afacerilor Interne (comandant al trupelor de carabinieri), generalului Mihail Mămăliga, a fost creată Fanfara Departamentului Trupelor de Carabinieri. Această fanfară a fost cea care a întâlnit pentru prima dată o delegație oficială. De asemenea, Fanfara Departamentului Trupelor de Carabinieri a fost fanfara care a interpretat pentru prima dată Imnul de Stat al Republicii Moldova. În septembrie 2001, printr-un ordin al Ministerului Afacerilor Interne, Fanfara Departamentului Trupelor de Carabinieri a fost redenumită din Fanfară în Orchestra-Model a Departamentului Trupelor de Carabinieri al Ministerului Afacerilor Interne. Următorii doi ani, 2001-2003, Orchestra-Model susține mai multe concerte festive prin țară împreună cu *Credo* – corul de cameră, chiar în fiecare centru raional, promovând arta și cultura națională prin piesele militaro-patriotice, lucrări clasice, muzică ușoară etc. În vara anului 2001, colonelul Nicolae Usaciov a introdus în programul Orchestrei-Model primele elemente de Defile-Show. Militarii orchestrei, sub acordurile muzicii, prezintă diferite mișcări, ceea ce este destul de dificil, pentru că în timpul mișcărilor trebuie să fie menținute acordajul, ansamblul și nuanțele dinamice, cu atât mai mult că aceste spectacole erau prezentate în aer liber, la diferite temperaturi ale vremii, când mai înalte, când mai scăzute.

În anul 2003 colonelul Nicolae Usaciov se retrage la odihna binemeritată și, respectiv, la conducerea Orchestrei-Model este numit maiorul Anatolie Grișco, care vine cu un repertoriu nou pentru fanfară. Mai mulți ani la rând, Anatolie Grișco a fost instrumentist al Orchestrei-Model. În vara anului 2004 la conducerea Orchestrei-Model vine locotenent-colonelul Ghenadie Tutunaru, care susține cu Orchestra-Model mai multe concerte festive prin R. Moldova împreună cu corul de cameră *Credo*. Tot el este cel care a mers pentru prima dată cu Orchestra-Model la două festivaluri internaționale pentru fanfarele militare, care au avut loc în anii 2006 și 2007 în

²⁴ Materialul din acest compartiment este scris în baza informației selectate din ordinele și dispozițiile MAI al Republicii Moldova.

or. Riom și Altberville din Franța. În anul 2010 locotenent-colonelul Ghenadie Tutunaru decide să se retragă.

Ulterior, prin ordinul Ministerului Afacerilor Interne, la cârma Orchestrei-Model este numit Oleg Cazacu, un muzician cu experiență din cadrul fanfarei, absolvent al Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, secția *Instrumente aerofone și de percuție*, clasa de trombon a dlui Vasile Ceban, Maestrului în Artă. În anul 2011, la inițiativa noului dirijor, Orchestra-Model merge, împreună cu un grup de dansatori, la Festivalul-concurs Internațional *Bande Musicale* din or. Giulianova, Italia, de unde revine cu locul III, din 14 țări participante. La acest eveniment membrii Orchestrei-Model au mai fost menționați cu premiul *Simpatia jurnaliștilor RAI 1* din Italia. După acest succes al Orchestrei-Model, au început să parvină mai multe invitații din diferite țări pentru a participa la festivaluri internaționale a fanfarelor militare, de unde orchestra revine, în unele cazuri, cu premii sau mențiuni:

- Locul III la Festivalul-concurs „Bande Musicale” din orașul Giulianova, Italia (2011).
- Festivalul Internațional al orchestrelor militare „Musikparade”, Germania (2012).
- I Festival Internațional al orchestrelor militare „Belie noci”, or. Permi, Federația Rusă (2012).
- Festivalul Internațional al orchestrelor militare „Musikparade”, Germania (2013).
- Festivalul Internațional al orchestrelor militare „Avenches Tattoo”, or. Avenches, Elvetia (2013).
- Festivalul Internațional al orchestrelor militare „Musikparade”, Germania (2014).
- Festivalul Internațional al orchestrelor militare, or. Saint-Quentin, Franța (2014).
- Locul I la Festivalul Internațional al orchestrelor militare din or. Gravelines, Franța; Premiul Mare al Festivalului-concurs Internațional *Bande Musicale* din orașul Giulianova, Italia, din 16 fanfare internaționale, tot aici – Trofeul *Cea mai bună fanfară de paradă* din cadrul acestui Festival-concurs (iunie 2015).
- Premiul Mare și laureată a Festivalului Transfrontalier în cadrul proiectului *Răsună Fanfare, fără Hotare*, desfășurat în orașul Anenii Noi (mai 2015).
- Locul I la Festivalul Internațional Carna-Band-Show, or. Chalon sur Saone, Franța (2016).
- Locul I la Festivalul Internațional *Belgium Tatto*, or. Oostende, or. Lommel, Belgia (2016).
- Locul I la Festivalul Internațional al Orchestrelor militare ediția XXXXI, or. Albertville, Franța (2018).

- Laureată a Festivalului Internațional *Iosif Ivanovici* ediția XIV, or. Galați, România (2018).
- Diplomă de laureat a Festivalului Transfrontalier *Răsune fanfare fără hotare*, ediția V (2019).
- Diplomă de laureat al Festivalului Internațional de Fanfare, ediția XV, *Iosif Ivanovici*, România (2019).
- Laureată a Festivalului Internațional Carna-Band-Show, or. Chalon sur Saone, Franța (2020).

În prezent, Orchestra-Model a Inspectoratului General de Carabinieri al Ministerului Afacerilor Interne este o subdiviziune de elită a Inspectoratului General de Carabinieri al Ministerului Afacerilor Interne, care asigură, practic, toate ceremoniile militare, sportive, cultural-artistice ale IGC, subdiviziunilor Ministerului Afacerilor Interne și la nivel de Guvern, promovează cultura națională și imaginea republicii peste hotarele ei.

Concluzii

Așadar, constatăm că fanfara în arta muzicală națională are o istorie bogată, cu rădăcini adânc implantate în cultura traco-geto-dacică. Nemijlocit, odată cu crearea unui astfel de ansamblu/orchestra începând cu sec. XIX, fanfara se dezvoltă în trei direcții fundamentale: militară, urbană și rural-populară. Mediile de activitate, creațiile predominante în repertoriul muzical vor corespunde tipului respectiv de fanfară. Actualmente, observăm activitatea aceluiași tipuri de fanfare, ceea ce am subliniat prin exemplele de Fanfară a AMTAP, fanfara rurală și Fanfara MAI a R. Moldova. Problema studierii repertoriului este determinată de mai mulți factori: componența fanfarei, aranjamentele efectuate, genurile creațiilor interpretate sau scrise anume pentru fanfară, felul de instruire muzicală a instrumentiștilor, mediul social de activitate ș.a. Vom continua cercetările cu analize aprofundate ale repertoriului, specificul orchestrațiilor, a interpretării și altor aspecte importante care să dezvăluie plenar acest fenomen al culturii naționale.

Referințe bibliografice

1. COSMA, O.L. *Hronicul muzicii românești*. Vol. 1. București: Ed. Muzicală, 1973.
2. Muzica de fanfară. In: *Wikipedia* [online]: Enciclopedia liberă. [accesat 22 iun. 2020]. Disponibil: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Fanfar%C4%83>.
3. Ziua muzicilor militare este sărbătorită la 1 iulie. In: *Agerpress*: [site]. 1 iul. 2019 [accesat 14 aug. 2021]. Disponibil: <https://www.agerpres.ro/documentare/2019/07/01/ziua-muzicilor-militare--333436>.
4. RĂDULESCU, S. *Peisaje muzicale în România secolului XX*. Pt. I (1900–1944). București, 2001.